

Muzej Slavonije Osijek: stručna obrada knjižnične građe

Alduk, Lora

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:021022>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Informatologija

Lora Alduk

Muzej Slavonije Osijek: stručna obrada knjižnične građe

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Marija Erl Šafar

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Informatologija

Lora Alduk

Muzej Slavonije Osijek: stručna obrada knjižnične građe

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti,
knjižničarstvo

Mentor: doc. dr. sc. Marija Erl Šafar

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 17.9.2024.

Lara Mduk, 0122241174

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

SAŽETAK.....	1
1. Uvod	2
2. Povijest Muzeja Slavonije Osijek	3
2.1. Osnivanje i razvoj	3
2.2. Suradnja s drugim institucijama.....	6
2.2.1. Lokalne i međunarodne suradnje.....	6
3. Stručna obrada knjižnične građe	8
3.1. Katalogizacija (formalna obrada knjižnične građe).....	8
3.2. Sadržajna (stvarna) obrada knjižnične građe	9
3.3. Digitalizacija građe	10
4. Primjeri obrade knjižne građe Muzeja Slavonije	12
4.1. Zavičajna zbirka Essekiana	12
4.2. Sitni tisak.....	14
4.3. Osmrtnice	16
5. Zaključak.....	18
6. Popis literature.....	19

SAŽETAK

Povijest Muzeja Slavonije Osijek kreće 17. siječnja 1877. godine kada Franjo Sedlaković donira svoju privatnu zbirku kovanog novca, starog oružja te numizmatičku literaturu na dar pod uvjetom da se osnuje gradski muzej koji će se za takve zbirke i brinuti. 17. veljače poglavarstvo grada Osijeka taj prijedlog i prihvaća te utemeljuje odbor koji će brinuti za taj muzej. Činjenica da je suradnja s lokalnom i međunarodnom zajednicom pa tako i drugim baštinskim ustanovama iznimno važna uvidio je i Muzej Slavonije koji redovno surađuje s navedenima što uvelike olakšava njegov posao - očuvanje i komunikacija kulturne baštine. Prilikom tog očuvanja i komunikacije posao uvelike olakšavaju i postojeće smjernice za stručnu obradu građe. Stručna obrada građe dijeli se na katalogizaciju, odnosno formalnu obradu građe te sadržajnu odnosno stvarnu obradu građe. Građa koju posjeduje Muzej Slavonije iznimno je važan kulturno, povijesno i znanstveno za proučavanje pa je tako bila nužna i njena digitalizacija. Digitalizacijom se olakšava čuvanje vrijedne građe te se također olakšava dostupnost rijetke građe. Primjeri stručne obrade građe i same digitalizacije vidljivi su na velikom broju zbirki Muzeja Slavonije, a u ovom radu izdvojene su tri zbirke Knjižnice Muzeja Slavonije – zbirka osmrtnica, zbirka sitnog tiska te najvažnija zbirka Muzeja Slavonije Zavičajna zbirka Essekiana.

Ključne riječi: Muzej Slavonije Osijek, stručna obrada građe, digitalizacija

1. Uvod

Kroz povijest muzeji su imali značajnu ulogu kao okupljališta intelektualaca i znanstvenika starog doba. Danas je glavni cilj i zadaća muzeja dugotrajno očuvanje i komunikacija kulturne baštine korisnicima. Od prvog zabilježenog muzeja onog u helenističkoj Aleksandriji, Aleksandrijskom muzeju poznata je činjenica da muzeji čuvaju nešto što nosi umjetničku vrijednost i što je značajno za neki određen narod, neko određeno vrijeme, određeno zemljopisno područje i sl.¹ Danas muzeji, iako na malo drugačiji način nego u prošlosti, postaju kulturni centar u kojemu se ne samo izlažu i čuvaju vrijedni predmeti, već i okupljaju korisnici te tamo provode svoje slobodno vrijeme. Kako je uloga muzeja postajala sve važnija i važnija potrebno je bilo provoditi razna pravila i smjernice kako bi se jedinstvene jedinice građe, fondovi i zbirke koje se tamo čuvaju stvarno ostale očuvane kroz sve ovo vrijeme. Kako naglasak nije samo na očuvanju baštine već i na komunikaciji iste potrebno je bilo građu prilagoditi korisnicima i posjetiteljima kako bi što brže i jednostavnije došli do traženih informacija. Razvojem informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT) danas je taj posao znatno lakši. Najprije je građu potrebno stručno obraditi kako bi ju se moglo digitalizirati kako bi ona postala dostupna na webu i mrežnim katalozima. Zbirke moraju naravno biti i pravilno obrađene jer stručnom obradom se kasnije olakšava pristup u katalozima kroz elemente kao što su naslov, autor, vrijeme nastanka i sl. Takav tehnološki napredak omogućio je modernizaciju muzeja kakvu danas doživljavamo kroz brojne radionice, virtualne šetnje muzejima i sl. Ovaj rad bavit će se analizom povijesti Muzeja Slavonije Osijek te načinom na koji oni stručno obrađuju fundus Muzeja kako bi ga učinili digitalno dostupnim svima te koje to prednosti donosi sa sobom.

¹ Usp. Muzej. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024.
URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/42619> (2024-09-12)

2. Povijest Muzeja Slavonije Osijek

Nakon prestanke opsade Osijeka i Slavonije od strane turske vlasti 1687. godine započinje povijest grada Osijeka koji je danas poznat. Gradi se središnja utvrda, današnja Tvrđa, koja je povezana s dva naselja, Gornjim i Donjim gradom. Početkom gradnje dolazi do ponovne procjene pronalazaka i artefakata iz vremena rimske Murse. Jedna od prvih takvih zbirki koje nastaju bila je ona tijekom gradnje ceste Osijek – Bilje. Iz ove zbirke samo je nekoliko primjeraka ostalo sačuvano i samim time dospjelo do Muzeja. Zbirka je bila stvorena od arheoloških predmeta i rimskog novca te je nastala u Franjevačkom samostanu. Još jedan izvor povijesnih zbirki bila je i Velika osječka gimnazija koja će kasnije uroditi plodom te poslati i prve kustose muzeja koji će tek nastati. Nakon stvaranja svih tih zbirki postaje očito kako je potreba kulturna ustanova u koju bi se one sve mogle i smjestiti te kako bi se spriječilo premještanje brojnih kulturnih znamenitosti u Mađarski narodni muzej u Budimpešti.²

17. siječnja 1877. godine Franjo Sedlaković, mladi osječki trgovac, šalje Gradskom poglavarstvu Slobodnog kraljevskog grada Osijeka priopćenje u kojemu mu nudi svoje tri zbirke koje sadržavaju stari i kovani novac, staro oružje te literaturu koja se bavi starim novcem. Franjo Sedlaković postavlja i uvjet pod kojime bi darovao svoje zbirke, a to je da se one moraju smjestiti u gradski muzej kojega bi bilo naravno potrebno i osnovati te kako se nijedan dio zbirke ne smije zamijeniti, prodati ili darovati. Nakon što je Gradsko poglavarstvo primilo njegovu zbirku održali su i sjednicu 17. veljače 1877. godine na kojoj odlučuju kako će darovane zbirke biti temelj novog muzeja. Toga dana utemeljili su i Odbor koji se sastojao od četvorice zastupnika koji su nakon toga na prijedlog donijeli i naziv *Muzej slobodnog i kraljevskog grada Osijeka* te lokaciju na koju će se smjestiti zbirke do gradnje muzeja. Gradsko poglavarstvo taj prijedlog prihvaća, a Odbor 1. prosinca donosi prijedlog kustosa kao čuvara muzeja te se predlaže nagrada i osoba koja bi taj posao mogla obavljati.³

2.1. Osnivanje i razvoj

Kao prvi kustos Muzeja slobodnog kraljevskog grada Osijeka predložen je Andrija Kondrić, profesor gimnazije te se odredilo kako će radno vrijeme muzeja biti od 10 do 12 sati nedjeljom, ali ako neki stranac ili turist poželi posjetiti Muzej moguće je to učiniti i bilo koji drugi dan. O

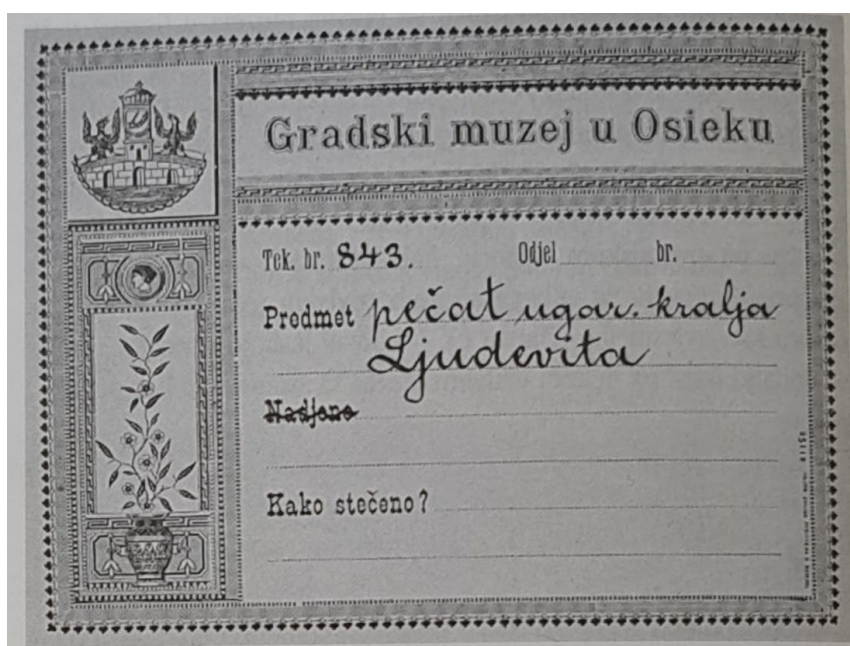
² Usp. Muzej Slavonije (Osijek). Blago Muzeja Slavonije. Osijek: Muzej Slavonije Osijek, 1997. Str. 7 – 16.

³ Usp. Isto

samom daljnjem rastu i napretku Muzeja dovoljno govori činjenica da su se zbog nedostatka prostora već 1888. godine morali preseliti u novosagrađenu zgradu Velike gimnazije.⁴

Nakon Kondrića na mjesto kustosa dolazi Ferdo Ž. Miler, a nakon njega Gradsko poglavarstvo dovodi profesora filologije Vjekoslava Celestina koji će Muzej dovesti do sve većeg rasta i razvoja te će samim time postati primijećen u čitavoj Hrvatskoj i u tadašnjoj Austro-Ugarskoj Monarhiji. Celestin, kako su muzejske zbirke i dalje rasle, revno vodi dokumentaciju te izrađuje inventar predmeta te katalog. 1911. godine Banskim je dekretom imenovan konzervatorom slavonskog područja.⁵

Celestin svoju ulogu kao kustosa shvaća veoma ozbiljno te kao takav 1895. godine izvještava poglavarstvo kako od iduće godine više neće primati inozemne donacije predmeta već će se posvetiti onima s područja grada Osijeka i same Slavonije. Nakon toga počinje pažljivo pratiti sva iskapanje i pronalazišta te prikuplja razne tiskovine, plakate, pečate, sitni tisak i sl.⁶

Slika 1. Muzejska kartica, kraj 19. st⁷

Početak Prvog svjetskog rata razvoj Muzeja Slavonije zaustavlja se jer se muzej pretvara u privremenu bolnicu za ranjenike. Nakon te pauze Celestin Gradskom načelstvu predlaže da

⁴ Usp. Isto

⁵ Usp. Isto

⁶ Usp. Isto

⁷ Usp. Isto

muzej prestane s radom te da se svi predmeti doniraju Arheološkom muzeju u Zagrebu, ali tada mu kao ispomoć dolazi Ćiro Truhelka koji je po zanimanju arheolog te rodom iz Osijeka. Arheološki klub "Mursa" osniva se 1933. godine te svojim radom pomaže u nadzoru iskapanja i prikupljanja već starom Celestinu koji zbog dobi nije više u mogućnosti obavljati posao kustosa kao i do sada. Nakon toga pokreće se inicijativa kojom se 19. studenog 1933. godine uspješno otvara prvi postav Muzeja Slavonije.⁸

Nakon brojnih ratnih previranja koja su se događala u svijetu, Muzej Slavonije svoju konačnu adresu dobiva 1946. godine na mjestu u osječkoj Tvrđi gdje se i danas nalazi. Nakon tog zadnjeg premještanja muzejske zbirke rapidno rastu te se sve što je bilo skriveno i zaštićeno trudom muzejskih djelatnika tijekom rata napokon se vraća u Muzej Slavonije.⁹

1958. godine u Muzeju zaposleno je sveukupno 17 osoba koje čine pet kustosa (koji svoj posao obavljaju na odjelima numizmatike, etnografskom odjelu, povijesnom odjelu te umjetničkom obrtu i arheologiji), knjižničar, dva reparatora, četiri pazitelja, jedan čuvar, tri čistačice, referent dok je kao direktor Muzeja Emil Spajić. U Muzeju Slavonije tada rade i brojni stručni djelatnici koji su značajni za razvoj Muzeja, a neki od njih su profesori Ive Mažuranić te Mirko Bulat i dr. Svi oni zajedno sudjeluju u stvaranju i postavljanju brojnih izložbi. U ovom razdoblju događa se i bogaćenje fonda Muzeja Slavonije s obzirom na propise koji su doneseni nakon Drugog svjetskog rata s ciljem očuvanja kulturne baštine. S povećanjem zbirke Muzeja javlja se i potreba za novim odjelima pa se tako 1977. godine otvaraju četiri nova odjela koji uključuju Odjel NOB-e i radničkog pokreta, Knjižnicu te Hemeroteku i Fototeku.¹⁰

U razdoblju Domovinskog rata Muzej je pretrpio ogromnu štetu, ali zahvaljujuć evakuaciji brojni materijali nisu oštećeni. U takvim uvjetima Muzej nastavlja svoje djelovanje te se priključuje brojnim akcijama kojima se održava kulturna svijest građana unatoč uvjetima u razaranja u kojima se nalaze. Odlične vijesti dolaze 1994. godine kada Muzej Slavonije dobiva status Nacionalnog muzeja što potvrđuje njegov značaj i djelomično rješava financijske probleme. Dobivenom financijskom potporom moguće je urediti prostor koji će biti predviđen za depoe predmeta što uvelike olakšava njihovo odlaganje. Naravno pomoć se nije iskoristila samo za obnovu prostora već se i dio ulaže u računalnu opremu, uredsku opremu, obnovu

⁸ Usp. Isto

⁹ Usp. Isto

¹⁰ Usp. Isto

električnih instalacija, čitaonicu i sl. Nakon kraja ratnog razdoblja broj posjetitelja raste pa samim time i broj se djelatnika Muzeja povećava na 23 djelatnika.¹¹

2.2. Suradnja s drugim institucijama

Arhivi, knjižnice i muzeji, kao tri glavne baštinske ustanove imaju dugu povijest i ulogu u društvu. Njihov zadatak je odabrati, prikupiti, očuvati, obraditi i omogućiti korištenje različitih materijala koji imaju veliku važnost za društvo i zajednicu a uključuje kulturnu, umjetničku, ekonomsku i političku važnost. Iako su se tijekom vremena zbog raznih promjena u društvu i brojnih tehnoloških napredaka počele kretati u različitim smjerovima one nisu izgubile zajednički cilj, a to je očuvanje i komunikacija kulturne baštine. Naravno komunikacija kulturne baštine i suradnja ustanova olakšava pristup korisnicima koji su podijeljeni u različite skupine korisnika. Iako svaka od njih koristi različite metode i pravila u svakodnevnom radu, osnovne zadaće i ciljevi im ostaju slični. naravno suradnja između tih baštinski ustanova moguća je ako postoji uzajamno poštovanje te poznavanje i razumijevanje rada druge ustanove. Uz samo poznavanje naglašava se i važnost suradnje između ustanova kako bi pomogli u rješavanju sličnih problema te ispunjenju zajedničkog cilja i svrhe postojanja baštinskih ustanova.¹²

Muzej Slavonije uvidio je važnost suradnje i komunikacije sa srodnim baštinskim ustanovama te kao takav surađuje s Državnim arhivom u Osijeku, Gradskom i sveučilišnom knjižnicom Osijek te brojnim drugim ustanovama i institucijama kao što su Filozofski fakultet Osijek te Akademija za umjetnost i kulturu Osijek. Kao jedan od primjera takve suradnje je upravo suradnja s Filozofskim fakultetom Osijek. Muzej Slavonije nudi vođene obilaskе studentima informacijskih znanosti u sklopu kolegija koji su povezani s muzeološkom granom (Uvod u muzeologiju i sl.) te takvim vodstvima rade na edukacijama i promidžbi Muzeja Slavonije što kasnije može korisno doći pri edukaciji budućih kustosa i muzejskih pedagoga Muzej Slavonije također nudi i mogućnost studentske prakse za studente srodnih studija.

2.2.1. Lokalne i međunarodne suradnje

Suradnja ustanova kulturne baštine iznimno je važna kako između ustanova međusobno tako i s lokalnom i međunarodnom zajednicom. Suradnju je moguće ostvariti kroz brojne izložbe i radionice koje muzeji i ostale kulturne ustanove provode kako bi dosegli što veći broj korisnika

¹¹ Usp. Isto

¹² Usp. Faletar Tanacković, Sanjica; Aparac-Jelušić, Tatjana. Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // *Libellarium* 3, 2(2010), str. 183-206. URL: <https://hrcaak.srce.hr/index.php/77793> (2024-09-05)

i samim time ostvarili svoj glavni cilj – komunikaciju kulturne baštine. U Hrvatskoj se od 1996. godine održavaju brojne edukacije i radionice povodom Međunarodnog dana muzeja. Međunarodni dan muzeja u Muzeju Slavonije obilježio se 18. svibnja 2024. godine predstavljanjem novog broja Osječkog zbornika, brojnih radionica, predstavljanjem izložbi "Čovjek iza glazbe" te otvorenjem izložbe amaterskih radova. Naravno Muzej tog dana besplatno je otvorio svoja vrata svim posjetiteljima i građanima Osijeka.¹³ Postoje i brojni drugi događaji kroz godinu koji su značajni za Muzej Slavonije, a jedan od njih je Noć muzeja koja se obilježila 26. siječnja 2024. godine. Noć muzeja obilježila se isto tako brojnim izložbama predmeta iz raznih zbirki kao što je Zbirka skulptura i natpisa Muzeja Slavonije te radionicama za modeliranje gline koju su vodili studenti diplomskog studija Akademije za umjetnost i kulturu Osijek pod vodstvom profesorice Stojanović s Odsjeka za vizualnu i medijsku kulturu.

14

Muzej Slavonije također surađuje na međunarodnoj razini u sklopu brojnih projekata kao što su *Box of our Memories*, odnosno *Kutije naših sjećanja* čiji je cilj poboljšanje dostupnosti digitalnih materijala za odrasle koje se temelje na sjećanjima starijih osoba. Kroz program se provode radionice prisjećanja s osobama treće životne dobi te se u kutije pohranjuju predmeti, uspomene i fotografije kako bi se ublažio stresni utjecaj demencije te kako bi se poboljšala psihološka dobrobit istih.¹⁵

¹³ Usp. Međunarodni dan muzeja 2024. u Muzeju Slavonije. URL: <https://mso.hr/medunarodni-dan-muzeja-2024-u-muzeju-slavonije/> (2024-09-05)

¹⁴ Usp. Noć muzeja 2024. u Muzeju Slavonije. URL: <https://mso.hr/noc-muzeja-2024-u-muzeju-slavonije/> (2024-09-05)

¹⁵ Usp. Box of Our memories. URL: <https://boxofourmemories.eu/hr/o-boom-u/projekt> (2024-09-05)

3. Stručna obrada knjižnične građe

Obrada građe jedan je od procesa kojim se radi na izgradnji knjižničnog fonda. Stručna obrada je proces koji uključuje dva pod procesa, a to su katalogizacija, odnosno formalna obrada građe, te sadržajna, odnosno stvarna obrada građe.¹⁶

3.1. Katalogizacija (formalna obrada knjižnične građe)

Katalogizacija je proces kojime se knjižnična građa formalno obrađuje, odnosno u kojemu se podaci koji su ključni za identifikaciju djela popisuju. Katalogizacija se provodi na temelju fizičkog primjerka neke jedinice, koji je otvoren na naslovnoj stranici. Popisivanjem i prikupljanjem ključnih podataka omogućava se izrada kataloga koji se slaže prema prezimenu autora ili prema naslovu djela. Katalogizacija se naravno provodi prema pravilima i standardima koje su razvijali brojni znanstvenici i knjižničari kroz povijest.¹⁷

Pravila za katalogizaciju kroz povijest su se mijenjala i prilagođavala uvjetima u kojima su stvarana. Jedna od ključnih pravila za moderno knjižničarstvo razvio je Antonio Panizzi koji je obavljao posao knjižničara u Knjižnici Britanskog muzeja. Panizzi sastavlja 91 pravilo prema kojima bi se trebala olakšano obavljati katalogizacija s obzirom na to da je njima bilo razriješeno mnogo nedoumica koje su do tada postojale. Nakon toga na međunarodnoj se razini donose Pariška načela 1961. godine unutar kojih se navode jedinstveni postupci u izradi odrednica za sve vrste knjižnične građe. Nakon Pariških načela 1970. godine, poznata hrvatska knjižničarka Eva Verona, donosi *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* koji nakon toga uzima maha i u hrvatskim knjižnicama. Nakon toga knjižničarska zajednica uviđa i potrebu za univerzalnim bibliografskim nadzorom koji im omogućava da se publikacije ne katalogiziraju na više mjesta stvarajući više kataložnih opisa, već samo jednom na mjestu njena nastanka. Napretkom tehnologije i razvijanjem računala uvodi se i računalna obrada što dovodi do razvijanja UNIMARC formata koji postaje međunarodno prihvaćen za razmjenu podataka.¹⁸

Katalogizacijom nastaju kataložne jedinice koje su ključni i osnovni elementi kataloga te one kao takve sadrže sve podatke o određenoj publikaciji, a mogu biti glavne, sporedne ili uputnice. Glavne kataložne jedinice predstavljaju osnovne zapise, a sporedne omogućuju

¹⁶ Usp. Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Zagreb : Filozofski fakultet, [2000?] URL: <https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (2024-09-05)

¹⁷ Usp. Isto

¹⁸ Usp. Isto

pronalaženje publikacije prema različitim kriterijima koje katalogizatori nisu smatrali sastavnima. Uputnice također dijele na tri vrste, a to su opća, objasnidbena i unakrsna.¹⁹

3.2. Sadržajna (stvarna) obrada knjižnične građe

Sadržajnom se obradom za razliku od katalogizacije opisuju, analiziraju i obrađuju sadržaji unutar publikacija. Sadržajna obrada nužan je proces jer je upravo jedan od glavnih zadataka knjižnica omogućiti korisnicima pristup publikaciji na temelju njihova sadržaja. Sadržajna obrada uvelike olakšava organizaciju građe prema sadržaju (koja je potrebna jer često korisnici ne znaju naslov ili autora publikacije) te izradu bibliografija. Proces sadržajne obrade obuhvaća dva potprocesa, a to su klasifikacija i predmetna obrada.²⁰

Klasifikacija je proces organizacije i raspoređivanja građe u određene skupine prema već ustanovljenim kriterijima. Klasifikacijski sustavi sastoje se od grupa i podgrupa koje su na neki način logički povezane te se koriste kako bi se publikacije razvrstale prema sadržaju. Oznake klasifikacijskih sustava mogu biti brojčane, slovne ili kombinacija brojeva i slova, a nazivaju se stručnim oznakama ili klasifikacijskim simbolima, a rjeđe i stručnom signaturom. Navedene oznake koriste se ovisno o kojem je klasifikacijskom sustavu riječ, a taj izbor ovisi o knjižnici. Trenutno postoji više klasifikacijskih sustava, a u hrvatskim se knjižnicama najčešće koristi UDK, odnosno Univerzalna decimalna klasifikacija. UDK razvijena je krajem 19. stoljeća te se temelji na Deweyjevom decimalnom sustavu. UDK podijeljena je na deset osnovnih skupina koje su označene brojevima od 0 do 9, dok se dodavanjem dodatnih brojeva omogućuje preciznija klasifikacija publikacije.²¹

Predmetnom se obradom knjižnične građe knjižnice počinju baviti relativno kasno. Razlog tomu jest činjenica da se tema neke određene publikacije zapisivala u registrima uz stručne kataloge, što se zapravo može smatrati i začetkom predmetne obrade. Sam cilj i svrha predmetne obrade je identificirati temu publikacije bez obzira na područje u kojemu je publikacija pisana što kasnije omogućuje i olakšava pretraživanje građe putem predmetnog kataloga. Predmetnu obradu često se naziva i predmetnom katalogizacijom jer je ona zapravo stvarna obrada kojoj je cilj odrediti predmet ili temu publikacije. Nakon što se ustanovio predmet, publikaciji se pridodaje predmetna odrednica koja može biti sadržajna ili formalna.²²

¹⁹ Usp. Isto

²⁰ Usp. Isto

²¹ Usp. Isto

²² Usp. Isto

3.3. Digitalizacija građe

Jedno od novih područja u digitalnom svijetu jest upravo komunikacija kulturne baštine koja kao takva otvara brojne mogućnosti za same kulturne baštine u vidu promocije, istraživanja, primjeni novih tehnologija i sl. Prethodna dva desetljeća predstavnici su velikih tehnoloških promjena koje su utjecale i na samu kulturnu baštinu i način na koji se ona komunicira. Samim time utjecali su i na razne oblike dokumenata kao što su fotografije, zvučna građa, videozapisi i sl. Djela koja tek nastaju ili će nastati stvaraju se i u digitalnom obliku dok se sva postojeća djela kulturne baštine digitaliziraju kako bi postali što dostupniji korisnicima.²³ Prema definiciji, digitalizacija je pretvaranje analognog podatka u digitalni, odnosno, pretvaranje tekstualnog, slikovnog, zvučnog i sl. oblika u digitalni koji se dalje može pohranjivati, prenositi, obrađivati i koristiti.²⁴ Cilj digitalizacije je da digitalizirana građa postane lakše dostupna, da se zaštite izvorni oblici građe te da se izradom digitalnih zbirki privuče što više novih korisnika u kulturne ustanove te tako ostanu što relevantnije.²⁵

Kako bi se proces digitalizacije proveo potrebno je koristiti već postavljene standarde i smjernice kako bi se što uspješnije ispunile sve ključne komponente digitalizacije koje uključuju odabir građe, pretvorba, program kontrole kvalitete, upravljanje zbirkom, prezentacija građe te na samom kraju održavanje dugoročnog pristupa. Prije provođenja same digitalizacije potrebno je proučiti politike projekta digitalizacije nekih drugih ustanova kako bi se što lakše proveo proces selekcije građe koju je potrebno digitalizirati. Proces pretvorbe ili konverzije građe uključuje digitalizaciju dokumenta skeniranjem ili snimanjem digitalnom kamerom, čime se ta izvorna građa pretvara u digitalnu sliku. Sami cilj pretvorbe je uhvatiti informacijski sadržaj izvornog dokumenta i očuvati njegovu bit u digitalnom obliku. Program kontrole kvalitete također je vrlo važna komponenta jer on osigurava cjelovitost i dosljednost rezultata digitalizacije. Kontrola zbirke naglašava kako je važno ne samo očuvanje

²³ Usp. Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // *Muzeologija*, 50(2013), str. 17-516. URL: <https://hrcak.srce.hr/137980> (2024-09-05)

²⁴ Usp. Digitalizacija. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/digitalizacija> (2024-09-05)

²⁵ Usp. Ministarstvo kulture i medija. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijeva/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034> (2024-09-05)

informatijskog sadržaja i zbirke, već i način na kojim će se tim zbirkama upravljati kako bi se u budućnosti njima što lakše pristupilo te nakon toga i upotrebljavalo.²⁶

Proces digitalizacije sve češći je u informacijskim ustanovama koje se bave očuvanjem kulturne baštine pa tako i u Muzeju Slavonije Osijek. Stvaranje digitalne zbirke vidljivo je na jednoj od četrnaest zbirki Muzeja Slavonije, Zavičajnoj zbirci Essekiana koja ja trenutno jedna od najvažnijih zavičajnih zbirki Knjižnice Muzeja Slavonije. Zbirka Essekiana nastaje 1903. godine pod vodstvom Vjekoslava Celestina, kustosa zaposlenog u Muzeju Slavonije. Sama zbirka sadržava građu koja oslikava tiskarske i izdavačke djelatnosti grada Osijeka od 1742. godine do samog kraja Drugog svjetskog rata 1945 godine. Nakon osnutka brojni su bibliofili, knjižničari i kustosi sudjelovali u izgradnji zbirke, a jedno od veći imena upravo je knjižničarka Marija Malbaša, koja uspostavlja kronološki red u zbirci Essekiana. Zbirka Essekiana trenutno je dostupna korisnicima u fizičkom i digitalnom obliku zahvaljujući projektu i suradnji Muzeja Slavonije te Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijek. Tim projektom dugoročno se zaštitila iznimno raritetna građa, a ujedno se učinila dostupnijom korisnicima. Projekt digitalizacije Zavičajne zbirke Essekiana podijelilo se u tri faze koje su uključivali realizaciju kataloga na mreži na kojemu će zbirka biti dostupna, digitalizacijom naslovnica te na posljertku i digitalizacija same građe.²⁷

²⁶ Usp. IFLA. Smjernice za projekte digitalizacije, 2012. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines-me..pdf> (2024-09-05)

²⁷ Usp. Knežević Krišić, Ivana, Vinaj, Marina; Tominac, Domagoj. Projekt digitalizacije zavičajne zbirke Essekiana. // Knjižničarstvo 21, 1-2 (2017), str. 35-50. URL: <https://hrcak.srce.hr/239625> (2024-09-05)

4. Primjeri obrade knjižne građe Muzeja Slavonije

Knjižnica Muzeja Slavonije jedan je od jedanaest odjela Muzeja Slavonije te kao takav jedan je i od najstarijih s obzirom na to da nastaje kada i sam Muzej Slavonije. Knjižnica Muzeja od svojih samih početaka svoju građu razvrstava u zbirke, a jedna od prvih darova bila je zbirka koju je darovao Franjo Sedlaković. Od samih početaka Knjižnica je pod vodstvom brojnih kustosa i knjižničara vodila detaljnu evidenciju o knjigama i fondovima koje su posjedovali. Danica Pinterović bila je prvi stručni stalni voditelj Knjižnice te je obavljala mnoge knjižničarske poslove kao što su sređivanje fonda, vođenje kataloga te brojne druge evidencije i sl. Knjižnica trenutno broji preko 150 tisuća svezaka te je građa prema odjelima i njenoj osnovnoj funkciji podijeljena je na Knjižnica Muzeja kao muzejski odjel, na Zavičajnu zbirku te na Specijalnu knjižnicu.²⁸

4.1. Zavičajna zbirka Essekiana

Kao jedna od najvažnijih i najstarijih zbirki koja se nalazi u Knjižnici Muzeja Slavonije slovi upravo zavičajna zbirka Essekiana. Essekiana je zbirka koja se gradi preko 120 godina, odnosno preciznije od 1903. godine te ju od samih početaka prikuplja Muzej Slavonije s obzirom na to da do tada knjižnica u Osijeku još nije osnovana.²⁹ Essekiana obuhvaća raznu i rijetku građu iz samih početaka osječkog tiskarstva pa sve do danas, ali glavna usmjerenost je upravo na građu nastalu do kraja Drugog svjetskog rata uzimajući i u obzir činjenicu da je Gradska knjižnica Osijek osnovana 1949. godine te tada preuzima ulogu sakupljača i čuvara zavičajne građe.³⁰ Zavičajna zbirka Essekiana nastala je i razvijala se zahvaljujući kustosima i bibliofilima tog vremena, Vjekoslavu Celestinu, koji je zaslužan za samo stvaranje zbirke, Oskaru Friml-Antunoviću koji je otkupom zaslužan za veliku većinu Zavičajne zbirke Essekiane te na samom kraju knjižničarka Marija Malbaša koja je kronološki uredila zbirku te ju dovela do današnjeg stanja.³¹

U sklopu projekta digitalizacije koji se provodi u brojnim kulturnim ustanovama diljem svijeta i Hrvatske, Muzej Slavonije bio je prvi muzej općeg tipa koji je napravio mrežni katalog

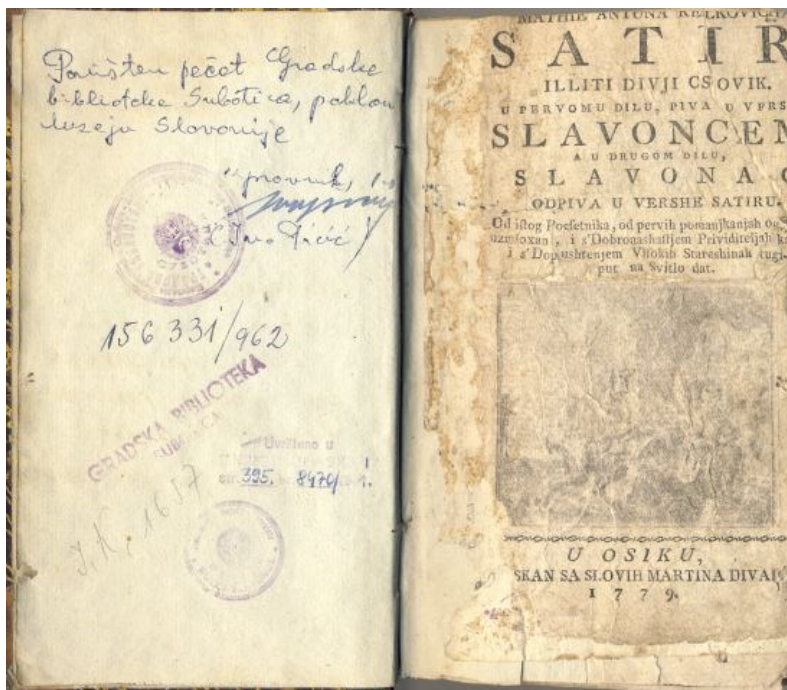
²⁸ Usp. Nav. dj. Muzej Slavonije. Str. 179 - 183.

²⁹ Usp. Knežević, Ivana. Kulturno-povijesna i znanstvena vrijednost Zavičajne zbirke Essekiana Muzeja Slavonije Osijek. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 29 (2013), str. 165-179. URL: <https://hrcak.srce.hr/150024> (2024-09-05)

³⁰ Usp. Knežević, Ivana. Od zavičajne zbirke muzejske knjižnice do mrežnoga kataloga. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, ¾(2010), str. 99-106. URL: <https://hrcak.srce.hr/80580> (2024-09-05)

³¹ Usp. Nav. dj. Kulturno-povijesna i znanstvena vrijednost Zavičajne zbirke Essekiana Muzeja Slavonije Osijek

svoje zavičajne zbirke te ga učinio dostupnim na svojoj web stranici. Mrežni katalog omogućio je jednostavniji i brži pristup zavičajnoj zbirci, što je omogućilo pretraživanje kataloga korisnicima iz udobnosti vlastitog doma. Katalog je također omogućio pretraživanje zbirke prema raznim elementima kao što su autor, naslov, godina nastanka i sl.³²

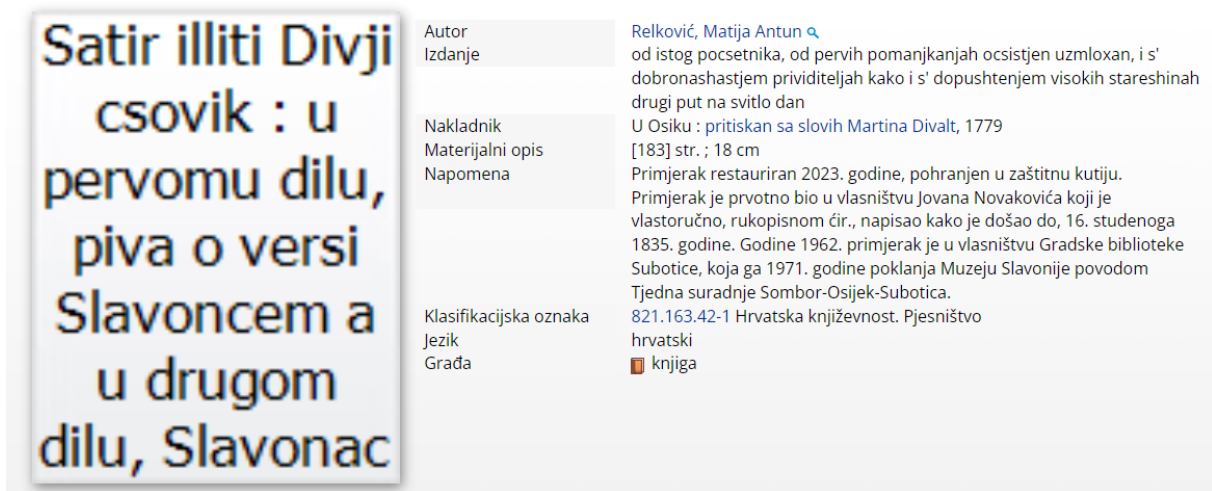

Slika 2. Primjer iz Zavičajne zbirke Essekiana³³

³² Usp. Nav. dj. Projekt digitalizacije zavičajne zbirke Essekiana.

³³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Prvo hrvatsko izdanje Satira iliti divjeg csovika, 1779. URL: https://virtualna.nsk.hr/divald/wp-content/uploads/sites/36/2019/02/37_0069-SATIR-ILLITI-DIVJI-CSOVIK-1779-02.jpg (2024-09-05)

Satir illiti Divji csovik : u prvomu dilu, piva o versi Slavoncem a u drugom dilu, Slavonac odpiva u vershe Satiru / Matihe Antuna Relkovicha

Slika 3. Primjer iz kataloga Zavičajne zbirke Essekiana³⁴

4.2. Sitni tisak

Sitni tisak naziv je za knjižničnu građu koja nema bibliografsku poveznicu, ali kako bi se očuvala, obradila i koristila potrebno ju je svrstati u neku skupinu uzimajući u obzir neki zajednički element. Razlikuju se dvije vrste sitnog tiska, sitni tisak u užem smislu pod koji se svrstavaju informativni leci, oglasi, programi, vozni redovi i sl., te sitni tisak u širem smislu koji podrazumijeva brošure, skripte, katalogi i sl.³⁵ Zbirka sitnog tiska Muzeja Slavonije najraznovrsnija je zbirka koja sadržava predmete iz 19. stoljeća porijeklom iz Osijeka i okolice. Zbirka broji više tisuća predmeta koji su razvrstani u grupe te su predmeti poredani abecedno, a dostupni su i u digitalnom katalogu.³⁶

³⁴ Knjižnica Muzeja Slavonije. Satir illiti Divji csovik. URL: <https://kmusla.zaki.com.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=293&searchById=-1&sort=3&age=0&fid0=9&fv0=%23305%23536%231%23Zavi%23c4%23dajna+zbirka+Essekiana&selectedId=1711000030> (2024-09-05)

³⁵Usp. Lešković, Ana; Živković, Daniela. Efemerna građa i sitni tisak: opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2 (2011), str. 120-134. URL: <https://hrcak.srce.hr/80468> (2024-09-05)

³⁶Usp. Knjižnica Muzeja Slavonije. Zbirka sitnog tiska. URL: https://katalog.mso.hr/hr/Zbirke/Odjel%20knji%20C5%20BEnice/Zbirka%20sitnog%20tiska_67 (2024-09-05)

Slika 4. Primjer iz Zbirke sitnog tiska³⁷

autor: Hrvatsko narodno kazalište (izdavač); Prva hrvatska dionička tiskara (tisak)
mjesto: Osijek
vrijeme izrade: 1908. g.
vrsta građe: najava; obavijest; program; sitni tisak
tehnika: tisak
materijal: papir
dimenzije: cjelina: visina = 23,6 cm; širina = 15,7 cm;
tema: Osijek; Hrvatsko narodno kazalište
zbirka: Zbirka sitnog tiska
inventarna oznaka: 214792

Slika 5. Primjer obrade iz Zbirke sitnog tiska³⁸

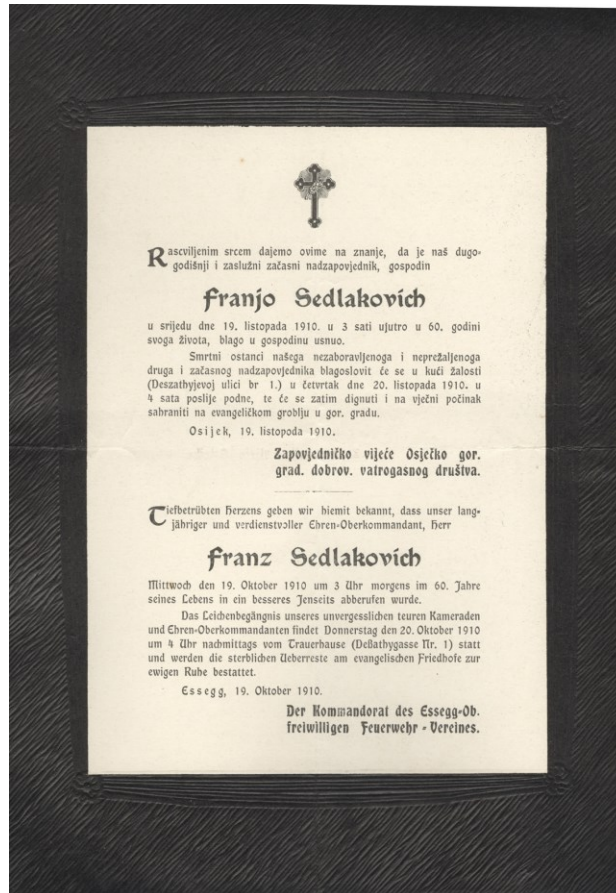
³⁷ Knjižnica Muzeja Slavonije. "Prodana nevjesta": djačka predstava, komična opera u 3 čina od Smetane. URL: <https://katalog.mso.hr/hr/Predmet/107250/3> (2024-09-05)

³⁸ Isto

4.3. Osmrtnice

Zbirka osmrtnica odnosi se na osmrtnice ljudi koji su rođeni, radili i djelovali te na bilo kakav drugi način povezani s Gradom Osijekom i okolicom. U zbirci se nalaze osmrtnice poznatih slavonskih obitelji, plemića, baruna te većina potiče iz vremena 19. stoljeća. Zbirka osmrtnica iznimno je važna za povijesno proučavanje Osijeka i same Slavonije i Baranje jer omogućava proučavanje rodoslovlja, povijest grada, stanovništva, društvenih i socijalnih statusa te na samom kraju stila i načina pisanja određenog vremena. Zbirka osmrtnica broji skoro tisuću jedinica građe, odnosno preciznije 979 jedinica koje su računalno obrađene te dostupne u digitalnom obliku. Prilikom digitalizacije zbirke osmrtnica, Muzej Slavonije koristio se programskim paketom prema preporukama Ministarstva. Programski paket sastoji se od tri programa koji čine $M++$, $K++$ te $S++$. Iako je program $K++$ predviđen za obradu knjižnične građe, zbirka osmrtnica ipak je obrađena u programu $M++$.³⁹

³⁹ Usp. Knežević, Ivana. Vrijednost i obrada sitnog tiska u Muzeju Slavonije Osijek na primjeru zbirke osmrtnica. Knjižničarstvo 15/16, 1-2 (2011/2012), str. 21-33. URL: https://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/12/197_Knezevic_2011-2012_1-2.pdf

Slika 6. Primjer iz Zbirke osmrtnica⁴⁰

autor: nepoznat (izdavač i tisak)
mjesto: Osijek
vrijeme izrade: 1910. g.
vrsta građe: osmrtnica
tehnika: tisak
materijal: papir
dimenzije: cjelina: visina = 30 cm; širina = 24 cm;
tema: smrt
zbirka: Zbirka osmrtnica
inventarna oznaka: 173819

Slika 7. Primjer obrade iz Zbirke Osmrtnica⁴¹

⁴⁰ Knjižnica Muzeja Slavonije. " Franjo Sedlakovich; Franz Sedlakovich. URL: <https://katalog.mso.hr/hr/Predmet/42232/3> (2024-09-05)

⁴¹ Isto

5. Zaključak

Na samom kraju može se zaključiti kako je Muzej Slavonije igrao jednu važnu ulogu u očuvanju kulturne baštine grada Osijeka te same Slavonije i Baranje. Burna stopedesetgodišnja povijest i zalaganje pojedinaca veliki su podsjetnik o važnosti očuvanja kulturne baštine nekog područja. Naravno, očuvanje i komunikacija kulturne baštine ne bi bili mogući bez pravilne stručne obrade koja omogućuje organiziranost fonda i zbirke, sam pristup istima te i daljnje očuvanje svega stečenog. Bez pravilne stručne obrade sav fond koji je godinama građen ne bi bio razumljiv i ne bi mu bilo moguće pristupiti na načine na koje mu se pristupa danas. Stručna obrada građe također omogućava i unaprjeđenje znanstvenih istraživanja jer je pravilno obrađenoj građi lakše za pristupiti te pronaći točno ono što pojedinac traži. Također se povećava i sama vrijednost građe jer ona tada postaje vrijedan i relevantan dio muzejske zbirke čime se osigurava da će u budućnosti biti omogućeno njeno korištenje. Tehnološkim napretkom i razvojem informacijsko komunikacijskih tehnologija omogućena je i digitalizacija građe koja otvara brojne mogućnosti, od očuvanja izvornika pa sve do pristupa fondu muzeja "od kuće". Sve to dovodi do činjenice da je Muzej Slavonije danas važan aspekt proučavanja i unaprjeđenja grada Osijeka te okolice jer pomaže u boljem razumijevanju lokalne povijesti. Kako bi nastavio biti vitalan dio zajednice Muzej Slavonije mora ulagati u stručnu obradu građe i digitalizaciju kako bi nastavio unaprjeđivati svoje usluge. Držeći korak s brojnim svjetskim muzejima općeg tipa ostaje relevantan te pomaže očuvanju kulturne baštine za buduće generacije.

6. Popis literature

- Box of Our memories. URL: <https://boxofourmemories.eu/hr/o-boom-u/projekt> (2024-09-05)
- Digitalizacija. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/digitalizacija> (2024-09-05)
- Faletar Tanacković, Sanjica; Aparac-Jelušić, Tatjana. Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // *Libellarium* 3, 2(2010), str. 183-206. URL: <https://hrcak.srce.hr/index.php/77793> (2024-09-05)
- IFLA. Smjernice za projekte digitalizacije, 2012. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines-me..pdf> (2024-09-05)
- Knežević Krišić, Ivana, Vinaj, Marina; Tominac, Domagoj. Projekt digitalizacije zavičajne zbirke Essekiana. // *Knjižničarstvo* 21, 1-2 (2017), str. 35-50. URL: <https://hrcak.srce.hr/239625> (2024-09-05)
- Knežević, Ivana. Kulturno-povijesna i znanstvena vrijednost Zavičajne zbirke Essekiana Muzeja Slavonije Osijek. // *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 29 (2013), str. 165-179. URL: <https://hrcak.srce.hr/150024> (2024-09-05)
- Knežević, Ivana. Od zavičajne zbirke muzejske knjižnice do mrežnoga kataloga. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), str. 99-106. URL: <https://hrcak.srce.hr/80580> (2024-09-05)
- Knežević, Ivana. Vrijednost i obrada sitnog tiska u Muzeju Slavonije Osijek na primjeru zbirke osmrtnica. *Knjižničarstvo* 15/16, 1-2 (2011/2012), str. 21-33. URL: https://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/12/197_Knezevic_2011-2012_1-2.pdf
- Knjižnica Muzeja Slavonije. " Franjo Sedlakovich; Franz Sedlakovich. URL: <https://katalog.mso.hr/hr/Predmet/42232/3> (2024-09-05)
- Knjižnica Muzeja Slavonije. "Prodana nevjesta": djačka predstava, komična opera u 3 čina od Smetane. URL: <https://katalog.mso.hr/hr/Predmet/107250/3> (2024-09-05)
- Knjižnica Muzeja Slavonije. Satir illiti Divji csovik. URL: <https://kmusla.zaki.com.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=293&searchById=->

1&sort=3&age=0&fid0=9&fv0=%23305%23536%231%23Zavi%c4%8dajna+zbirka+Esseki ana&selectedId=1711000030 (2024-09-05)

Knjižnica Muzeja Slavonije. Zbirka sitnog tiska. URL: https://katalog.mso.hr/hr/Zbirke/Odjel%20knji%C5%BEnice/Zbirka%20sitnog%20tiska_67 (2024-09-05)

Lešković, Ana; Živković, Daniela. Efemerna građa i sitni tisak: opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2 (2011), str. 120-134. URL: <https://hrcak.srce.hr/80468> (2024-09-05)

Međunarodni dan muzeja 2024. u Muzeju Slavonije. URL: <https://mso.hr/medunarodni-dan-muzeja-2024-u-muzeju-slavonije/> (2024-09-05)

Ministarstvo kulture i medija. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijeva/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034> (2024-09-05)

Muzej Slavonije (Osijek). Blago Muzeja Slavonije. Osijek: Muzej Slavonije Osijek, 1997. Str. 7 – 230.

Muzej. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/42619> (2024-09-12)

Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Prvo hrvatsko izdanje Satira iliti divjega csovika, 1779. URL: https://virtualna.nsk.hr/divald/wp-content/uploads/sites/36/2019/02/37_0069-SATIR-ILLITI-DIVJI-CSOVIK-1779-02.jpg (2024-09-05)

Noć muzeja 2024. u Muzeju Slavonije. URL: <https://mso.hr/noc-muzeja-2024-u-muzeju-slavonije/> (2024-09-05)

Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija, 50(2013), str. 17-516. URL: <https://hrcak.srce.hr/137980> (2024-09-05)

Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. Zagreb : Filozofski fakultet, [2000?] URL: <https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (2024-09-05)